

"FRAZEOLOGIYA" VA "FRAZEOLOGIK BIRLIK"**TUSHUNCHALARINING TA'RIFI****Jumayev Begali Xudoymurodovich****Termez Davlat Univeriteti**

Annotatsiya. Frazzeologiyaning hajmini keng tushunish va tor tushunish bor. Keng tushunishda frazeologiya doirasiga, so'zlarning turg'un birlashmalaridan tashqari, maqol, metal, aforizm ham mansub deb qaraladi. Frazzeologiya deb so'zlarning semantik bog'lanishlarini tushunish ham mavjud. Bu hodisalardan faqat bir turini – so'zlarning turg'un birlashmalarini – til birligi deb baholash mumkin.

Kalit so'zlar: frazeologiya, frazeologik birliklar, frazeologizmlar.

Frazzeologiya (yunoncha phrasis – “ifoda”, logos – “ta’lim”) tildagi barqaror idiomatik (keng ma’noda) birikmalarni o’rganuvchi tilshunoslikning bo’limi. Frazzeologizmlar tildagi turg’un birikmalar yig’indisi ham deyiladi. “Frazzeologiya – frazeologik birliklar (frazzeologik burilishlar) haqidagi fan, ya’ni. o’zgaruvchan birikmalarning tuzilma-semantik modellarini hosil qilish bo’yicha shakllanmagan murakkab semantik so’zlarning barqaror birikmalari haqida. Frazzeologiya leksikologiyaning tarkibiy qismi bo’lib, so’zni nutqning asosiy birligi sifatida, shuningdek, tilning butun lug‘at boyligini xilma-xilligi bilan o’rganadi. Shu nuqtai nazardan qaraganda, tilning lug‘aviy tarkibiga nafaqat alohida mustaqil so’zlar, balki majoziy ma’nosi so’z bilan bir xil bo’lgan butun iboralar ham kiradi.

Frazzeologik birliklar - tilning bog'langan, tarixiy shartli birliklari, ya'ni har safar yangidan shakllanmaydigan, lekin allaqachon ob'ektiv ravishda mavjud bo'lgan leksik birliklar sifatida takrorlanadigan so'zlarning tayyor birikmalari. Frazzeologiyaning o'rganish ob'ekti ma'ruzachi yoki yozuvchining iltimosiga binoan takrorlanishi bilan ajralib turadigan majoziy iboralardir.

Frazeologik birlik yoki frazeologik birlik - tarkibi va tuzilishi jihatidan barqaror, leksik jihatdan bo‘linmas va yaxlit ma’noli, alohida leksema (lug‘at birligi) vazifasini bajaruvchi so‘z birikmasidir. Frazeologik burilishlar, ularning integral ma'nosi (odatda majoziy) ularni tashkil etuvchi so'zlarning individual ma'nolari bilan u yoki bu darajada turtki bo'ladi. Frazeologizmlar bir necha so'zlardan tashkil topgan aylanma ma'nosini qayta ko'rib chiqish natijasida paydo bo'lgan.

Shu nuqtai nazardan qaraganda, frazeologiya to‘plam iboralar haqidagi fan sifatida birinchi navbatda quyidagi ibora parametrlari bilan qiziqadi:

- muomaladagi so‘zlarning birdamligi
- ko'p komponentli (ikki yoki undan ortiq so'z);
- takrorlanuvchanlik (nutqning tayyor leksik birligi);
- majoziy ma'no;
- sintaktik vazifa (gapning bir a'zosi).

Frazeologiya mavjud so‘zlar asosida ularni obrazli qayta o‘ylab ko‘rish natijasida ikkilamchi shakllanish sifatida vujudga kelgan turg‘un iboralarning tabiatini o‘rganadi. Bu tilshunoslik fani to‘plam so‘z birikmalarining strukturaviysemantik barqarorligi, ma’no va vazifasi, nutqdagi ekspressiv bo‘yoqlari va uslubiy ahamiyatini o‘rganadi.

Frazeologiya - turg'un aylanmalarning ma'no turlarini o'rganadigan fan. Ularning aksariyati bir xil ma'noga ega. Frazeologiya nutqning turg'un burilishlari o'rtasidagi sinonimik va antonimik munosabatlarni ochib beradi. Ba'zi fonetik jihatdan bir xil nutq shakllari butunlay boshqa tushunchalarni bildiradi. Ularning semantikasi bir hodisaning turli ma'nolariga asoslanadi. Frazeologiya frazeologik birliklarning grammatik sinflarini ochib beradi va ularning gapdagi sintaktik vazifasini ochib beradi. Tilshunoslikning ushbu bo'limi nutqning har bir turg'un burilish ekspressiv ranglanishi va uning stilistik ahamiyatini o'rganadi.

Yuqorida aytilganlar bilan bog'liq holda, frazeologiyaning ba'zi vazifalarini ajratib ko'rsatish mumkin. Birinchidan, frazeologik birliklar aniq tizimlashtirish va tasniflashni talab qiladi. Ikkinchidan, ularning tarixiy taraqqiyot yo‘lini kuzatmasdan

turib, frazeologik burilishlarning mohiyatini to'liq anglash, demak, ularning mazmuni va nutqda qo'llanilishini to'g'ri aniqlash mumkin emas.

Shuningdek, ularning tilda paydo bo'lish qonuniyatlari va qo'llanilishini to'xtatish sabablarini va nihoyat, tilning boshqa ifoda vositalari bilan o'zaro ta'sir qilish usullarini aniqlash kerak. Frazeologiyaning ob'ekti va vazifalarini ko'rib chiqsak, shuni ishonch bilan aytish mumkinki, u semantika, grammatika, leksikologiya, fonetika, morfologiya, stilistika, etimologiya kabi til fanlari bilan bir qatorda zamonaviy tilshunoslik nazariyasi va tilshunoslik fanida muhim o'rin tutadi. umuman.

Frazeologiya o'zi mustaqil emas, u boshqa til fanlari bilan chambarchas bog'langan. "Frazeologizmlar so'zlardan iborat bo'lib, so'z leksikologiyaning asosiy tadqiqot ob'ekti hisoblanadi. Semantikada ishlab chiqilgan leksik ma'no nazariyasi frazeologik birliklarning semantik o'ziga xos xususiyatlarini aniqlashga va frazeologiya sohasidagi turli ma'no turlarini farqlashga yordam beradi. So'z har doim ham o'zining morfologik xususiyatlarini, morfologiyasini yo'qotmaydi. nima yo'qolgan va nima saqlanib qolganligini aniqlashga yordam beradi.

Frazeologiyaning lingvistik fan sifatidagi vazifalari muayyan tilning frazeologik fondini har tomonlama o'rganishni o'z ichi ga oladi. Bu fanni o'rganishning muhim jihatlari: frazeologik birliklarning barqarorligi, frazeologizmlarning izchilligi va frazeologik birliklarning semantik tuzilishi, ularning kelib chiqishi va asosiy vazifalari. Frazeologiyaning alohida murakkab tarmog'i frazeologik birliklarning tarjimasini bo'lib, bu fanni o'rganishda katta tajribani talab qiladi.

FODALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Виноградов В. В. Об основных типах фразеологических единиц в русском языке // Избранные труды. Лексикология и лексикография. М.: Флинта: Наука, 1997.
2. Ozbek tilining frazeologik lug'ati Sh. Rahmatullayev. Toshkent – 1992.
3. <https://uz.wikipedia.org/wiki/Frazeologiya>